

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Поліщук Ольга Анатоліївна

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки**

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
освітньо-науковою програмою
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Коблик В. О

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	7
1.1 Змістова характеристика поняття “діалогічне спілкування” у педагогіці.....	7
1.2 Особливості діалогічного спілкування в педагогічній взаємодії.....	28
1.3. Рівні готовності майбутніх вчителів до діалогічного спілкування з учнями.....	55
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ	62
2.1.Обґрунтування шляхів удосконалення процесу формування готовності майбутніх вчителів до діалогічного спілкування з учнями.....	62
2.2 Методика впровадження визначених шляхів удосконалення процесу формування у студентів готовності до діалогічного типу спілкування з учнями.....	78
2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	87
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ	98

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція діалогічних універсалій у концептуальну систему педагогічної науки відображає одну із сучасних тенденцій розвитку теорії і практики освіти – спрямованість на становлення суб'єкт-суб'єктної парадигми педагогічної взаємодії. На цьому етапі соціокультурного розвитку діалог являє собою еталон сучасної моделі спілкування на всіх рівнях суспільного життя у глобальному масштабі. Школа як соціокультурний інститут покликана забезпечувати повноцінний особистісний розвиток майбутніх учасників соціальних процесів за рахунок упровадження оптимальних способів взаємодії між усіма суб'єктами педагогічного процесу. Гуманітарно-культурологічний, соціально-онтологічний і духовно-емоційний зміст феномену діалогу відкриває широкі можливості для розкриття й актуалізації позитивних особистісних ресурсів, забезпечення реалізації екзистенційних потреб кожної дитини, залученої до процесу педагогічного спілкування, розвиток її комунікативної культури.

Упровадження фундаментальних принципів діалогу в педагогічну практику об'єктивно пов'язане з необхідністю розвитку особистості майбутнього педагога, набуття ним іманентних ознак діалогічності як у внутрішньому, так і у зовнішньому плані їх вираження.

Педагогічний зміст діалогічного спілкування, його онтологічні та функціональні параметри розкрито у роботах О. Абрамкіної, В. Андрієвської, М. Байматової, Г. Балла, В. Біблера, А. Волинця, І. Глазкової, І. Зязюна, М. Кагана, М. Камінської, О. Киричука, Ю. Кулюткіна, С. Курганова, Л. Петровської.

У контексті теорії професійної підготовки вчителів діалогічне спілкування становить об'єкт досліджень І. Бужиної, І. Булах, Г. Гайсиної, О. Грейліх, О. Гури, Н. Журавльової, Л. Нечаєваої, О. Облецової, Т. Яценко.

Широкий педагогічний потенціал діалогічного спілкування всебічно використовується в контексті вирішення цілого ряду навчально-виховних завдань. Зокрема, як фактор розвитку морального потенціалу майбутніх

учителів діалог досліджує Н. Савіна, як фактор подолання дезадаптації дитини до школи він розглядається у Н. Володько, діалог також досліджується як засіб формування у педагогів умінь самоаналізу професійної діяльності (А. Гусєв), як технологія розвитку мотиваційно-смыслової сфери молодших школярів (М. Лук'яненко), як засіб формування комунікативної культури (О. Абрамкіна), формування суб'єкт-суб'єктних відносин (Є. Гаспарович), особистісно орієнтованого знання (Т. Дикун), як психологічний фактор розвитку евристичного мислення (В. Аганіс'ян).

Об'єктивна соціально-практична і культурологічна значущість проблеми, а також означені суперечності зумовили вибір теми даного дослідження: “Формування готовності майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями у процесі професійної підготовки”.

Мета дослідження: – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми визначити шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. З'ясувати стан дослідження даної проблеми та розкрити сутність понять «діалогічне спілкування» у контексті педагогічної проблематики, з'ясувати історичні витоки та сучасні напрями розвитку концепції діалогу в педагогіці».

2. Визначити структуру, рівні готовності майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями.

3. Обґрунтування шляхів удосконалення процесу та рівні готовності майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями.

4. Визначити та експериментально перевірити ефективність шляхів формування готовності студентів до діалогічного спілкування з учнями.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів до діалогічного спілкування.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу формування готовності майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями.

Для досягнення поставленої мети, реалізації визначених завдань застосовувалися такі **методи дослідження**: – теоретичні методи: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури для з'ясування сутності діалогічного спілкування, базових принципів і підходів до його організації, структури категорійно-поняттєвої мережі дослідження; дослідження з використанням прийомів інтерпретації, порівняння та узагальнення; узагальнення педагогічного досвіду у галузі педагогічного спілкування; – емпіричні: методи самооцінювання, дискурс-аналізу, експертних оцінок, анкетування, інтерв'ювання, діагностичної бесіди, – статистичні методи застосовувались під час опрацювання одержаних даних, кількісного аналізу результатів і забезпечення їх вірогідності.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що в ньому розкрито сутність та визначено шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями. (збагачення теоретичної обізнаності майбутніх педагогів із сутністю та способами реалізації діалогічного типу спілкування; посилення їхньої мотивації на встановлення і розвиток суб'єкт-суб'єктних, діалогічних взаємин з учнями; забезпечення практичної реалізації діалогічного типу спілкування під час педагогічної практики).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методики педагогічного діагностування рівнів у процесі підготовки майбутніх учителів до діалогічного спілкування з учнями. «Діалогічний тип спілкування вчителя».

Експериментальна база. Дослідження проводилося на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження доповідалися, обговорювалися на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та Всеукраїнській науковій конференції

«Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (Умань, 2020р). та на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатки. Повний обсяг роботи –101 сторінок, основного тексту – 90 стор.

ВИСНОВКИ

1. У результаті теоретико-методологічного аналізу дефінітивної бази поняття “діалог” у педагогічному контексті виявлено, що підходи до трактування сутності діалогічного спілкування, аксіологічного наповнення та процедури реалізації мають за основу різні концептуальні системи. Поняття “діалогічне спілкування” розглядається у педагогіці на трьох рівнях: як евристичний метод у дидактиці, як об’єктивована форма егалітарної демократичної взаємодії у шкільному житті і як спосіб забезпечення реалізації метапотреб дитини у прийнятті і глибинному особистісному контакті. Керуючись висновками науковців щодо статусу діалогу як вищого рівня спілкування і його функціонального потенціалу, ми визначаємо педагогічний діалог як тип відкритої симетричної ціннісно-раціональної міжособистісної взаємодії, що забезпечує досягнення й підтримку смислових відносин суб’єктів педагогічного процесу і стимулює розвиток їхнього духовно-гуманістичного потенціалу. Необхідність ціннісно-раціональної спрямованості і продовження процесу діалогічного спілкування у діалогічних відносинах зумовлює трактування його структури як єдності диспозиційного, операційного і процесуально-результативного компонентів.

2. Історико-генетичний аналіз поняття “діалог” дає підстави стверджувати, що побудова концептуально-поняттєвої мережі у педагогічній теорії діалогічного спілкування здійснювалася в рамках трьох основних парадигм: соціологічної, у якій трактування діалогу засноване на ідеї рівноправної партнерської взаємодії, узгодження інтересів сторін з умовою збереження їх ідентичності, віднайдення компромісу (ідея демократизації відносин); філософської, в якій наявність Іншого розглядається як необхідна передумова діалогу і реалізації онтологічної сутності людини (філософія екзистенціалізму); психологічної, в якій діалог розглядається у зв’язку з пошуком оптимальних стратегій управління психічним розвитком особистості (теорія суб’єктності).

3. Визначено та охарактеризовано рівні готовності майбутніх вчителів до діалогічного спілкування з учнями: високий, середній, низький.

За результатами діагностування на констатувальному етапі експерименту встановлено, що високий рівень сформованості готовності майбутніх вчителів до діалогічного спілкування виявляють 14,3 % майбутніх педагогів, середній рівень – 45,4 % студентів, низький рівень – 40,3 % респондентів.

4. Обґрунтовано шляхи удосконалення процесу формування у майбутніх педагогів готовності до діалогічного типу спілкування, до яких віднесено: збагачення теоретичної обізнаності майбутніх педагогів із сутністю та способами реалізації діалогічного типу спілкування у процесі професійної підготовки; посилення їхньої мотивації на встановлення і розвиток суб'єкт-суб'єктних, діалогічних взаємин; забезпечення практичної реалізації діалогічного типу спілкування під час педагогічної практики.